

Nro. 12.

A' FELS. CSÁSZÁR, ÉS AP. KIRALY
KEGYELMES ENGEDELMÉBŐL.

Indúlt Bétsből Kedden Februarius 9-dik napján 1813-dik
esztendőben.

B é t s.

Nyóltz hetekig tartott terhes nyayalyám alatt nem reménylettem, hogy valaha, a' Magy. tudományokat és nemzeti újságokat olvasni szerető Magyar Publikummal beszélgethessek. A' múlt 1812-dik esztendőbéli igen változó idő, a' szörnyű hideg tél, és másféle környűllállások is, vén testemet megrongálván, oly nagy belegságbe ejtettek, mellynek elviselésére ifjú kor és erő kívántatna. Sajnálom, hogy a' Magyar Publikum szolgálatjára való készségemet a' mostoha idő megakadályoztatta. Egyedűl a' könnyőrűlő egeknek, testem jó alkotmányának, mértékletes életemnek, Orvosom körülöttem való szorgalmatosságának, és a' válogatott orvosió szerekkel

való helyes élésemnek köszönhetem életben való megmaradásomat.

Az Erdélyi Felsőleges Udvari Cancelláriánál megüresülve volt Udvari Tanácsosi és Referendáriusi hivatalra, eddig ugyan azon F. Cancelláriánál volt Királyi Tanácsos és Udvari Secretarius Mélt. *Vajna Antal* Urat méltóztatott ő Cs. K. Felsőlege kegyelmesen kinevezni.

Tek. Ugotsa Vármegyéből Nagy Szőlősről való tudós és érdemes Hazánkfia, Titt. *Széki János* Károly Úr, minekutánna az Orvosi tudománynak minden részeit az ide való régi Csász. Universitásban, a' meghatározott öt esztendőig szorgalmasan tanulta, 's azokban szorosán megvizsgáltatott, és a' Doktori legfőbb grádusnak elnyerésére méltónak találtatott volna, azon tudos inaugurális Dissertatiojában, mellynek következő tzíme vagyon: *In propulsandis morbis quid naturae virtus, artis praesidia quid valeant, sive: Celebris illa sententia: natura morborum medicatrix, quantum in se veri complectatur?* a' közelebb múlt Januáris 29-dik napján, az univertsitás palotájában, az Orvos Doktori grádusnak elnyerése végett, számos Bétsi Doktorok és orvosi tudományt tanuló ifjak jelenlétekben disputatiót tartott. Opponensi Titt. *Wurm József, Hermann, és Veit* Doktor Urak voltak, kiknek ellenvetéseikre fellyebb nevezett tudós hazánkfia, olly nagy készséggel, olly böltsen, 's olly szép deáksággal felelt, hogy minden jelen volt Tudósok elméjének éiességén, tudományának mélységén, és a' Deák nyelvben való ekesen szóllásán tsudálkoztanak.

Disputációjának végzése után a' jelen volt Decanus és Med. Professor Urak vele kezét fogván néki nagyon örvendettek, és tudományával érdemlett szerentsét kívántak. — Első Opponense Titt. *Wurm József* ide való nagy tudományú és tapasztalású Orvos Doktor Úr azt merte felőlle mondani, hogy nevezett érdemes Hazánkfiánál sem tudósabb, sem az orvosi tudományban jártasabb ifjat nem esmért, és hogy akár mellyik Európai Universitásban méltó volna a' Professorságra. — Mi is szívünk szdrént örvendünk, hogy ezen tudós Hazánkfia virtusainak kihirdetésére szerentsénk lehetett.

Orosz Birodalom.

Az Orosz földről ide Bétsbe jött tudósítások azt tartják, hogy ott mindenütt rend kívül való hideg tél lévén mind a' katonák, mind azok között a' boldogtalan lakosok között, a' kiknek lakhelyeiket magok az Oroszok tűz által elpusztították, és a' kik az erdőkben lappangni kényszerítettettek, igen sok embert megemésztettek az éhes farkasok, és más vadállatok. Sem abban az országban, sem másutt nem emlékezhetnek a' leg korosabb emberek is illy szörnyű kemény télre, mint volt a' jelen való. A' mint a' közönséges újság levelekben olvassuk, minden országokban, még a' napkeleti és déli tartományokban is sok ember lett a' kegyetlen brumának áldozatjává.

Az egész Orosz Birodalomban szörnyű hadi készületek tétetődnek a' jövő nyári táborozásra, Minden helytartóságokban Császári Ukázok küldettek a' végre, hogy a' Nemesek vagy személyesen kellyenek fel, vagy más zsóldba fogadott

embereket állítsanak ki magok helyett; a' polgárok és parasztok minden 500 embertől öt fegyveres katonát tartoznak adni, és minden gazdaember két lovas szekeret parantsoltatik a' hadi seregek' számára a' táborba küldeni.

Archangelből, azon nevezetű helytartóság-nak a' Dwina folyóviz mellett, a' fejer tengertől hat mértföldre fekvő népes városából azt írják, hogy ottan a' múlt October 18-dikán a' kemény tél már el kezdődött, és hogy attól fogva minden kereskedésbéli foglalatosságok megszűntek. Mivel előre ellátták azt az oda való tisztviselők, hogy ebben az esztendőben rendkívül való kemény tél leszen, minden magazinumokat azon föld termésével meg töltötték, ne hogy végtére éhelhalásra jussanak a' lakosok.

Török Birodalom.

A' Widdini Török Básának *Mollának* Fényes Porta eránt való indulattya még most is kétséges, és noha parantsolatot vett légyen is a' Zultántól, hogy azon erősségből kimenvén *Sophiá*-ába, *Bulgáriának* nevezetes várossába menjen, 's ott magános életet éljen; mindazáltal a' Nagy Úr parantsolatjának telyességgel nem engedett. — *Ilikoglu*, a' ki a' Török Zultán ellen pártot ütött, és *Silistriába* magát bészárta, ezen erősségből kiköltözvén, az Oroszokhoz szökött. Más Török hadi tiszttek, a' kik *Ilikoglunak* hív baráti voltak, és az ő vezérlése alatt lévő hadi seregeket kommandirozták, megfogatván a' Diván parantsolatjára megölettettek. — A' most uralkodó Török Császár *Mahmud* azon iparkodik, hogy a' maga tekintetét öregbíthesse, és fel tett

projektumát eszközölhesse. A' *Morusi* Görög Familiát, melly mind eddig nagy tekintetben vólt a' Fényes Porta előtt, és a' közönséges dolgoknak kórmányozásában is nagyon befolyt, egészen eltörlötte. — *Mekka*' Boldog-Arábia fő városának, és Mahomed Próféta születése helyének a' *Vechabitáktól* lett visszavétele rendkívül való örömet szerzett a' Konstantzinápolyi Serailban.

Azon fővárosbéli 9-dik Januáriusi, és Drinápolyi tudósítások szerént, a' Török nagy vezér ármádiáját a' Schumjába való marsirozásának alkalmatosságával a' Balkáni hegyeken, oly kemény hideg, és hófuvatagok vették körül, hogy 300 emberénél több megfagyott és temettetett el a' hó alá, maga a' fő vezér a' múlt December' 20 dik napján még Drinápolyban meg nem érkezett. Ezen a' napon nyertek azok a' 174 főből álló Orosz katonák, a' kik *Bagnóban* fogva tartattak, szabadságot a' hazájokba való visszamenetelre.

A' Konstantzinápolyban lévő Orosz Követ Ministerhez az Orosz Ármádiától küldetett hivatalbéli tudósítások rendkívül való örömet szerettek az Orosz és Görög lakosokban. A' Konstantzinápolyi kikötőhelyben tartózkodó Orosz hajóknak Kapitánnyai olly parantsolatot vettek az ott lévő Orosz Követ *Italinsky* úrtól, hogy harmadnapig ágyúzás által jelentsék - ki az Orosz hadi seregeknek a' Frantziákon vett győzedelmeket. Ez a' régtől fogva szokásban volt örömjelentés a' Nagy Zultánnak nem tettvén, azt megtilalmazni, 's egyszersmind megparantsolni

szükségesnek ítélte, hogy az ily öröm innepeknek többé semmi helyek ne legyen.

A' Fényes Portának Európai tartományában uralkodó döghalál a' felettebb való nagy hideg miatt *Konstántzinápolyban* is megszűnt; de nem mindenütt, mivel Smyrnában, a' Chiói és Samos szigetekben az utolsóbbi tudósítások szerént, még most is sok ember meghólt a' pestisben.

A' *Wechabiták* ellen Arabiában kezdődött hadakozásnak szerentsés folytatásáról következő tudósítások küldetettek N. Kajróból *Konstántzinápolyba*:

Az első, melly az el múlt 1812-dik esztendőnek Oktober 26-dik napján költ; következő képpen szól: Az ide való Helytartó Basa olly örvendetes hírt vett *Medina* városa szomszédságából, hogy a' *Wechabiták* közül 70 Arabiai Fejedelem emberek állottak *Jusum Basa* mellé, a' ki őket nagy megkülömböztetéssel fogadta, és szép palástokkal, köntösökkel, étellel, és pénzel is megajándékozta. A' *Medinai* nevezetesebb előjárók is követeket külvén *Jusum Bassá*hoz, ötet arról tudósították hozzája küldött követjeik által, hogy ők örömmel fogják ötet fogadni, 's akármelley órában készek lesznek a' Fényes Porta birodalma alá magokat vetni; 's következőképpen, hogy onnan rövid idő alatt örvendetes hír megyen a' Nagy Próféta temettsége helyének *Medina* városának vissza vétetéséről. Noha mind ezek örvendetes tudósítások legyenek is; még is mindazáltal a' Nagy Kajrói helytartó Basa *Mehmed* az ő fija *Jusum Basa* armádiájának szaporításáról rendelést tett. Az *Ab-*

diai Bégnek parantsolatot küldött, hogy 1500 főből álló gyalog sereggel mindjárt marsirozzon *Suezbe*, a' hol a' veres tengeren hajókra ülve mennyen Arábiába. Azt hiszik, hogy ez a' hadi nép *Gedda* városát fogja megtámadni, 's annál fogva a' Mekkai Serifnek Fényes Porta eránt való indulatját kitanúlni, (Serif Arábiai nyelven nemes és fő méltóságú személyt teszen, melly a' Törököktől a' *Mahomed* Próféta maradékinak szokott adatni, a' kik zöld turbánt viselnek a' fejeken. Ezt a' nevezetet főképpen a' Mekkai és Medinai Kormányozók viselik) — *Mustafa* Bég is a' Nagy Kajrói helytartó Basának egyik attyafia, és a' bátor szívű *Delyseknek* Fő vezére, ezer emberből álló segítő lovas sereggel küldetett a' *Jusum* Basa segítségére, a' kit a' Nagy Kajróba ment, és magokat a' Fényes Porta birodalma alá vetett Arábiai vezérek is követni fognák.

Nagy Britannia.

Az alatt, hogy a' háborúnak mételye e' világnak három részét gyászba borítja, és pusztítja, nagy örömmel tekintenek az igaz emberiséggel bíró emberek e' világ' negyedik részére, ahol néhány nemes gondolkozású polgárokból álló társaság az emberiségnek szenvedéseit kevesíteni, a' durva nemzeteket pallérozni, 's azokat a' virtusok és tudományok által nemesíteni igyekezik. Azok, a' kik e' világnak történeteit szorgalmasan olvassák, jól tudják, melly sok nemes gondolkozású Brittusok igyekeztek eleitől fogva az úgy nevezett *assientot*, az az, az Áfrikai boldogtalan lakosokkal való osmány ke-

reskedést eltörlni, mellytől minden emberi érzékenységgel bírók iszonyodnak, és a' melly a' vad embereknek magoknak alkalmatosságot szolgáltatott a' kegyetlenségre. Végére, midőn az 1807-dik esztendőben, az Angliai Parlamentomban ezeknek az ember szerető barátoknak szavok győzedelmet vett, és az Áfrikai fekete emberekkel való kereskedés egészen meg tiltatott volna, Londonban egy oly ember szerető társaság állott fel, mellynek fő tzielja abbanáll, hogy azokat a' boldogtalan embereket nem fenyegetődzéssel, nem is pénzel való meg vesztegetés, hanem tanítás, hasznos tudományok, 's elmebéli formáltatások által vezethessék az esméretnek, és erköltsi jóságnak követésére.

Közönségesen tudva való dolog, hogy Amérikanak feltalálásától fogva e' világnak minden részeibe sok missionáriusok, az az, térítő papok küldettek, mind oda, mind e'világnak egyéb részeibe a' vad nemzeteknek meg térítésekre, és a' keresztény vallásnak közikbe való bévitelére; de az is tudva vagyon, hogy ezek a' buzgó emberek kevés jót állíthattak - fel, mellynek oka e' volt kiváltképpen, hogy azoknak az embereknek elméjeket világosítani, és a' természeti tudományok által a' keresztény vallás igazságának megismerésére készíteni és vezetni elmúlatták. És éppen ebből következett, hogy a' megtérítendő és meg téríteni igyekező nemzetek közt véres háborúk, pusztítások, és kegyetlenségek támadtak.

Ez a' Londonban most felállott tudós társaság az Afrikabéli vad nemzeteknek megtéríté-

sekre, megszelídítésekre, és a' természeti virtusoknak követésére ilylly útát és eszközöket nem választott, hanem elmebéli mívelés, és együtt való nyájas társalkodás által kívánta őket az evangelium elfogadására készíteni. Arra is szorosán vigyáz, hogy a' Parlamentomnak az emberekkel való kereskedés eltöröltetése eránt hozatott rendelései megtartassanak, emellett pedig a' földmívelésnek mesterségére és a' hasznos kézi munkáknak gyakorlására a' lakosok megtanítattassanak, az emberekkel való ádozat, a' boszorkányokról való ártalmas vélekedés eltöröltessenek, és az olvasás 's írás tanulására vezettessenek. Ezen tekintetre nézve az Ámerikabéliek közt sokféle gabona nemei, szántásra vetésre kívántató eszközök, magvak és plánták osztattak - ki; jámbor életű emberek küldettek közikbe Angliából, és hogy ottan hasznos oskolákat állíthassanak fel, 's tanítványaiikat oktatni tudhassák, illendő oktatást vettek, ezen végre *Afrikából* is egynéhány jó elméjű ifjak vitettek Londonba s. a. t.

Hadi Történetek és Környüldállások.

Hertzeg *Poniatowszky József* Feldmarsal, a' Lengyel Országi közönséges felkelő seregnek fő vezére, a' múlt December 24-dik napján minden kerületbéli Marsalokhoz parantsolatot küldött, 's őket arra kötelezte, hogy minden erejeket az alattok lévő seregeknek kikészítésekre fordítsák, és azon legyenek, hogy Januárius 10-dik napjáig minden kerületekben organizálhassák a' fegyverbe öltözött legénységet; úgy mindazáltal, hogy magokat a' polgári kórmányba tellyesség-

gel ne avassák. Azután arról is rendeléseket tett a' nevezett Lengyel hárós, hány főből áljon egy kompánia, 's meennyi kompániából formáltassék egy batalion a' gyalogságnál, 's hány eskadronból áljon egy osztály a' lovasságnál. — A' Lengyelekből álló 5-dik corpus apródonként Warsauba bément. A' generális Tanáts 8-ik Januáriusi gyűlléséből egy igen hízelkedő írást küldött hozzájuk, mellyben mutatott hívségeket magasztalván, őket a' haza védelmezésére újobban serkentette, 's annak nevében ígére, hogy mutatott vitézségeket meg fogja jutalmaztatni.

Ezek a' Lengyel Országi fel kelő seregek, a' mint a' közönseges levelekből olvassuk, a' Brandenburgiai Marchionatsban, nevezetesen az *Odera* folyóvíz mellett fekvő *Frankfurt* városával által ellenben a' *Kunesdorfi* térségen fog össze gyűlni, és az Oroszokat, ha addig menni bátorkodnak, ott elvárni. Ezen a' vidéken ugyan *Küstrinig*, melly onnan 5 német mértföldre fekszik, semmi erősség nintsen; mindazáltal magában is olly erőss ez a' térség, az *Odera* vizétől két oldalról körül lévén vétetve, hogy nem egy könnyen lehet azt az ellenségnek megvenni. Tapasztalta ezt 1763 dik esztendőben az Orosz Ármádia, a' midőn az ott taborozott Pruszsus hadi seregeket megtámadta, de kevésbé múlt, hogy egészen ott nem vezett, mivel néhai második *Fridrik* Király az Oroszokat az *Odera* szegelete közzé szorítván, sokakat azon folyóvízbe ugratott, és ha néhai *Laudon* Austriai vitéz Feldmarsal, azon folyó vízre hajó hídakat tsináltatván, segítségekre nem ment volna, vagy egészen

fel kellett volna magokat adni, vagy temető sírokat az Oderába keresni.

A' *Vistula* folyóvíz környékéről Jan. 17-dik napján; miután az Orosz Armádia nagy sebességgel *Marienburgig* előre nyomult volna (ez a' város napnyugoti Prussziában fekszik a' *Nogat* folyóviz mellett, a' mellyen 539 lépés hosszúságú fa híd vagyon) hirtelen megállapodtatott, és még azok az előmenő seregek is, mellyek azon vízen által költöztek vala, parantsolatot vettek a' vissza térésre. A' *Vistula* és *Odera* folyóvizek közt tsak néhány tsorda Kozákok maradtak, a' kik szokások szerint mindenütt prédálnak és rabolnak, és mivel se kitsinynek, sem öregnek nem kedveznek, nagy félelembe ejtették az ártatlan lakosokat. Ez a' vad és minden emberi érzékenység nélkül szűkölködő nemzet békesség idején oda haza nyugszik, föld művelésből és barom tartásból él; de mivel semmi adót nem fizet az uralkodó Fejedelemnek, hadakozás idején maga költségén, maga lovával, fegyverével tartozik szolgálni, és puskaporuál's golyóbisnál egyebet nem vesz a' kormányszéktől. És éppen ezen okból mindenütt, még az Orosz földön is prédálnak és pusztítanak.

Úgy látszik, hogy az Orosz Armádia azon veszteség által kényszerítetett ezen lépéstételre, mellyet a' múlt hideg ősön és a' jelen való télen szenvedett vala: mivel noha az Orosz katoná a' hideg levegőhöz jobban hozzá szokott, mint a' Német és Frantzia katonaság, mindazáltal még is nagyobb szükségét szenvedett, olly tartományokon meuvén keresztül, a' mellyekben

a' frantzia és német hátráló seregek mindent meg
ettek 's meg ittak.

Néhány közönséges de hitelt érdemlő újság
levelek a *Wittgenstein*, 's *Tsicsagoff* egyesült hadi
seregeiket, a' *Rigai* katona őrizetet, a' *Hertzeg*
Kutusow vezérlése alatt lévő fő armádiával együtt
még a' Kozákokat is ide számlálván, kiknek na-
gyobb része a' maga prédájával egyetemben hon-
nyába ment, 120 — 140 ezer emberre teszik.
Mivel a' nyavaiyák a' mértékletlen életnek el-
rűlhetetlen következései, és a' tábori sok nyo-
morúságok az Orosz hadi seregeket is nagyon
meggyengítették, és azok is nyugalom nélkül
szűkölködnek, e' mellett arra is idő kívántatik,
hogy az Orosz lovas seregek elveszett lovaik
helyett másokat kapjanak, azokat felkészítsék,
és az ágyú durrogáshoz szoktassák; azoknak is
szükségek van a' nyugalomra. Igaz ugyan,
hogy az Orosz országi lovak a' levegőnek viszón-
tagságait könnyebben elszenvedik, mint a' né-
met és Frantzia országi lovak, de azok közül
sem mindenik, hanem csak a' *Podóliai*, *Ukraj-*
nai, *Fejér Russiai*, és *Kozák* lovak, mellyek té-
len nyáron a' szabad levegő alatt vannak, soha
istállóba nem köttetnek, és eleségeket is a' hó
alól kaparják fel, de nem minden Orosz kato-
naknak lovaik neveltetnek ilyen módon, a' tisz-
teknek, vasas és dragonyos katonáknak lovak
Orosz és Lengyel Országi szálas lovak, és sok-
kal gyengébbek a' Kozák lovaknál, és a' levegő
viszontagságaihoz nintsenek szokva.

*

*

Jobbitás. — A' 11-dik számú M. Kurirban
a' 237 dik lapon fejléről lefelé a' 8-dik sorban
ezen szót *Bresslauból* így kell olvasni *Breslau-*
ba.